

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT **GEOGRAFIA URBANA**

Coordinació: BELLET SANFELIU, MARIA CARMEN

Any acadèmic 2020-21

Informació general de l'assignatura

Denominació	GEOGRAFIA URBANA			
Codi	101175			
Semestre d'impartició	1R Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Geografia	2	OBLIGATÒRIA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRACAMP	PRAULA	TEORIA
	Nombre de crèdits	1	1	4
	Nombre de grups	1	1	1
Coordinació	BELLET SANFELIU, MARIA CARMEN			
Departament/s	GEOGRAFIA I SOCIOLOGIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	<p>45 hores en línia o en aula: 30 sessions . Aula 2.27 - Dijous presencial - Divendres virtual (COVID-19)</p> <p>15 hores en sessions pràctiques i de treball de camp.</p> <p>PRÀCTIQUES DATES I HORES:</p> <p>15/10 16 a 18h 2 h- Pràctica Aula Info (CB Fonts Informació per als estudis de G Urbana)</p> <p>29/10 16 a 18h 2 h - Pràctica Aula Info (CB Fonts Informació per als estudis de G Urbana)</p> <p>12/11 16 a 19h 3h- Sortida Treball de Camp (CB)</p> <p>10/12 16 a 18h - 2 h Sortida Treball de Camp (JM Lloç Visita CH)</p> <p>17/12 16 a 19h.- Pràctica Aula (JM Lloç Taller Centre Històric)</p> <p>07/01 16 a 19h -Pràctica aula (JMa Taller Pla Base)</p>			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català			
Distribució de crèdits	4 crèdits teòrics 2 crèdits pràctics			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
BELLET SANFELIU, MARIA CARMEN	carne.bellet@udl.cat	4	
LLOP TORNÉ, JOSEP MARIA	josepm.llop@udl.cat	2	

Informació complementària de l'assignatura

L'objectiu de l'assignatura és oferir una introducció completa i transdisciplinària del fenomen urbà, atenent a la dimensió actual i a la gènesi històrica dels problemes de la urbanització i del seu resultat principal: la ciutat.

Es pretén que l'estudiant conegui les principals teories i conceptes en l'estudi urbà i sàpiga utilitzar les principals fonts i instruments necessaris per a l'anàlisi de la ciutat.

El programa aporta, al mateix temps, coneixements bàsics sobre la història de l'urbanisme i la planificació urbana en el context català.

En el primer tipus de sessions es combinen les classes presencials amb la participació més activa dels estudiants.

El segon tipus de sessions són més pràctiques, destinades a conèixer i tractar dades i fonts d'informació sobre els processos d'urbanització i el fenomen urbà a escala de conjunt de ciutat i barris / districtes.

El tercer tipus de sessions consisteix en visites de treball de camp en diversos barris de la ciutat de Lleida.

Objectius acadèmics de l'assignatura

O1 - Coneixement i capacitat d'interpretació dels processos d'urbanització i fenomen urbà.

O2 - Coneixement de les principals fonts d'estudi per a l'anàlisi de la ciutat i el procés d'urbanització.

O3 - Conèixer les principals problemàtiques actuals en les àrees urbanes

O4 - Entendre les principals línies de les polítiques urbanes contemporànies, especialment les urbanístiques

O5 - Conèixer les principals figures de planejament urbà en el context català

O6 - Conèixer les principals fonts d'informació per a l'estudi i anàlisi urbana

Competències

CB2 Aplicar els coneixements a la feina o vocació d'una forma professional i posseir les competències que solen demostrar-se per mitjà de l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins la seva àrea d'estudi.

CB3 Capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes rellevants d'índole social, científica o ètica

CB5 Saber desenvolupar les habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia

CG1 Valorar els mecanismes d'interacció de la societat amb el medi ambient

CG2 Identificar els grans conflictes i desigualtats de la societat humana

CG3 Caracteritzar la diversitat espacial dels territoris

Continguts fonamentals de l'assignatura

TEMA 1 - L'estudi de lo urbà, la ciutat i els processos d'urbanització

1.1 - La ciutat i el fenomen urbà. Proposta d'un marc d'estudi de la urbanització.

LOIS, R. (2012) (Coord) *Los espacios urbanos*, Biblioteca nueva, Madrid, pp.11-45

KNOX, P. (1994), "Urbanization and urban geography" a *Urbanization. An Introduction to urban geography*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, p.8-16.

1.2.- El proccés actual de la urbanització: cap a un món urbà?

HARVEY, D. (1998), "Perspectives urbanes per al Segle XXI" , *La ciutat. Visions anàlisis i reptes*, Quaderns d'Humanitats, Ajuntament de Girona – Universitat de Girona, nº: 5, p. 113-130.

TEMA 2 . L'anàlisi morfològic del paisatge urbà.

2.1.- L'anàlisi del plànol de la ciutat. Elements que incideixen en la diversitat tipològica del paisatge urbà.

CAPEL, H. (2002), "El análisis morfológico y los elementos del plano de la ciudad" en *La morfología de las ciudades* Barcelona, ed. del Serbal, p. 70-89

2.2.- Les formes de creixement i els teixits de les ciutats: el barri històric, l'eixample, el creixement suburbà, la ciutat jardí, els polígons d'habitatge.

CAPEL, H. (2002) *La morfología de las ciudades*, Capítulo 12 . Los tejidos urbanos, Barcelona, El Serbal, p. 439-495

2.3.- Dinàmiques immobiliàries, usos del sòl i estructura urbana. Els agents urbans

. CAPEL, H. (2013) *La morfología de las ciudades* , Vol. III Agentes urbanos y mercado. Páginas 15 a 25 dedicadas a Actores y agentes; 77 a 95 dedicadas a Propietarios en el contexto contemporaneo; 127 a 151 dedicadas a promotores y constructores.

TEMA 3 – La ciutat en el segle XIX i començaments del XX.

3.1- La ciutat industrial i els factors d'urbanització. Industrialització i urbanització a Europa i Espanya.

-Visionar en casa: VIDEO (19,05 MINUTS): Breu historia de la urbanització: Visionat del vídeo:

<https://www.youtube.com/watch?v=W-SVInBuMUY> UNED – El proceso de urbanización, Ma Pilar Borderías; Jose Miguel Santos (Geografía - UNED) Durada: 19,05 minuts

LOIS, R. (2012) (Coord) *Los espacios urbanos*, Biblioteca nueva, Madrid, p.106-129 (fins a "Los principios del urbanismo moderno") Accés electrònic per usuaris UdL

3.2 - La planificació i la construcció dels eixamples del XIX . El cas de l'eixample de Barcelona

MARTIN RAMOS, A.; NOGUERA ESTEBAN, J. (2010) *El efecto Cerdà. Ensanches mayores y menores*, Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona - Iniciativa Digital Politècnica, UPC , Barcelona , p..1-40
<https://upcommons.upc.edu/handle/2099.3/36871>

Web del Centenario Cerdà - Durante los años 2009-2010 el Ajuntament de Barcelona organizó una serie de actividades (exposiciones, ediciones de materiales, seminarios, etc.) para celebrar los 150 anys del Eixample de Barcelona. D'aquella efemèride es conserva aquest interessant web : <http://www.anycerda.org/web/any-cerda/que-es> Muy aconsejables los vídeos de la pestaña DIÀLEGS. Visionar al menos los siguientes: Barcelona sense Pla; Cerdà un utòpic:el context històric; El gest Cerdà; El model Barcelona; El pla com a procés; Les virtuts del pla y La evolució del Pla

3.3 – La ciutat i l'urbanisme a començament de segle XX: les visions de Le Corbusier i el funcionalisme

CAPEL, H. (2002), "La carta de Atenas y la organización del espacio urbano", a *La morfología de las ciudades. Vol.1 – Sociedad, cultura y paisaje urbano*, Barcelona, El Serbal, p.393-406

HALL, P. (1996) "La ciudad de las torres", *Ciudades del mañana*, Barcelona, Ed. Del Serbal, p.216-252

TEMA 4 . La ciutat i lo urbà a mitjans i darrers de segle XX

4.1 - Les característiques socioeconòmiques de la ciutat en la xarxa global

MUÑOZ, F. ; NEL.LO, O. (2004) "Las ciudades hoy: El planeta ciudad", a ROMERO, J. (Coord) *Geografía Humana*, Madrid , Akal, p. 275-309

4.2 - La construcció de la ciutat des dels anys 1970. Polítiques, producció i forma urbana

LOPEZ DE LUCIO, R. (1993), "Características del espacio urbano en la ciudad contemporánea" 181-200, a *Ciudad y urbanismo a finales del siglo XX*, Valencia, Universitat de Valencia

MUÑOZ, F. (2008), "1000 territorios en deconstrucción", *Urbanización-Paisajes y lugares comunes*, Barcelona, Gustavo Gili, p. 13-41

4.3 - Els productes de la nova urbanització dispersa: la ciutat difusa i les noves perifèries urbanes

INDOVINA (1998), "Algunes consideracions sobre la ciutat difusa", en *Documents d'anàlisi geogràfica*, núm.33, p. 21-32

TEMA 5 . Reptes actuals i discursos emergents a la ciutat contemporània

5.1 - Conflictes a la ciutat contemporània

- SEVILLA BUITRAGO, Álvaro (coord.) *et al* (2012) "Conflictos de la ciudad contemporánea: un sondeo internacional", *Urban NS03*, p: 107-137, <http://polired.upm.es/index.php/urban/article/view/1810/2141>

5.2 - Segregació social urbana, gentrificació i desplaçaments.

- DÍAZ PARRA, Ibán. La gentrificación en la cambiante estructura socioespacial de la ciudad. *Biblio 3W. Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*. [En línea]. Barcelona: Universidad de Barcelona, 25 de junio de 2013, Vol. XVIII, nº 1030. <<http://www.ub.es/geocrit/b3w-1030.htm>>. [ISSN 1138-9796].

5.3 - La reivindicació del dret a la ciutat

- BORJA, J. (2012) "Conclusiones generales. Tesis de doctorado", a *Revolución urbana y derechos ciudadanos: claves para interpretar las contradicciones de la Ciudad actual*, Universitat de Barcelona, Marzo de 2012., p. 519-532

http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/83360/01.JBS_1de2.pdf;jsessionid=982183D1D587DF091EE8D937BCDDC59C.

TEMA 6 . Planificació urbana. Tipus de Plans urbanístics. El Planejament Urbà recent a Lleida i el Centre Històric.

6.1 Els tipus de plans: Plans Estratègics, Territorials, Directors i Urbanístics

6.2 Normativa dels Plans i de Gestió - Legislació Catalana i referències al seu estat

6.3 Normativa dels Plans i de Gestió - Legislació Catalana i referències al seu estat (II)

6.4 Exemple: El Pla General de Lleida 1999-2015

6.5 Exemple: El Pla General de Lleida 1999-2015

6.6 La Gestió del Pla General de Lleida 1999-2015

6.7 Planejament de Segona escala a Lleida: Plans Parcials

6.8 - Planejament de Segona escala a Lleida: Plans Especials i de Reforma urbana. El cas del Centre Històric de Lleida

Bibliografia pel TEMA 6:

- BARNETT, Jonathan (1982) "An Introduction to urban design"; Icon Editions, Harper & Row Publishers; New York
- PUJADAS, Romà i FONT, Jaume (1998) "Ordenación y Planificación Territorial"; Espacios y Sociedades; Editorial Síntesis, Madrid.
- DEL CAZ, Rosario y alter (1999) "Ciudades Civilizadas: Lecciones de Urbanismo"; Materiales 1; Ediciones de la ETSAV; Valladolid.
- ESTEBAN, Juli (2001) "L'ordenació urbanística: conceptes, eines i pràctiques"; DIBA, Espai Publicacions; Barcelona.
- PASCUAL, Josep Maria (2001) "De la planificación a la gestión estratégica de las ciudades"; EQU + DIBA, Barcelona.

Eixos metodològics de l'assignatura

Activitat	CODIFICACIÓ / descripció / tipologia TPD	O*	G*	HP*	HNP*
Classe magistral (M)	AULA 2.27 - 30 sessions.	O1, O2		45	30,5
Seminaris (S)					
Pràctiques (P)	5/10 16 a 18h 29/10 16 a 18h 12/11 16 a 19h. 10/12 16 a 18h. 17/12 16 a 19h. 07/01 16 a 19h	O2, O3		15	
Treball (T)	Informe sobre fonts de l'estudi en Geografia Urbana Realització d'un informe sobre un barri de la ciutat	O1, O2, O3		-	17,5
Tutories (Tut)	Les que necessiti al/la estudiant				
Altres (AA)					
Avaluació (AV)	1 examen final			1,5	42
TOTAL	El total absolut sempre ha de sumar 150 h (6 ECTS)			60	90

Sistema d'avaluació

Mecanismes d'avaluació	Codificació / descripció-criteris / tipologia TPD	O*	Activitat	%*
Assistència i participació (As)	Participació activa en els debats de classe		(M)	20
Taller d'avaluació (TA) (Examen)	1 avaluació única 16h. 18/01/2021 Aula:1.03			50

Treballs o Informes (T)	Un informe sobre fonts d'estudi Un informe sobre un barri de la ciutat de Lleida		Treball (T)	15 15
Altres (A)				
TOTAL				100

O: Objectiu %: Percentatge en la nota final.

Bibliografia i recursos d'informació

BIBLIOGRAFIA BÀSICA:

CAPEL, H. (2002) *La morfologia de las ciudades. Vol.1 Sociedad, cultura y paisaje urbano*, Barcelona, El Serbal, p.554

KNOX, Paul, L. (1994), *Urbanization. An introduction to urban Geography*, Englewood Cliffs, Prentice Hall.

LOIS, R.; GONZALEZ, J.M; ESCUDERO, LA (2012), *Los espacios urbanos. El estudio geográfico de la ciudad y la urbanización*, Biblioteca nueva, Madrid.

BIBLIOGRAFIA DE CONSULTA:

AMENDOLA, G. (2000), *La ciudad postmoderna*, Madrid, Celeste, pp. 347

BENEVOLO, L. (1993) *La ciudad europea*, Barcelona, Crítica

BORJA, J.; MUXI, Z. (2003), *El espacio público: ciudad y ciudadanía*, Barcelona : Electa

CAPEL, H. (2013) *La morfologia de las ciudades. Vol.3 Agentes urbanos y mercado inmobiliario*, Barcelona, El Serbal, p.461

ESTEBANEZ ALVAREZ, J. "Los espacios urbanos", dins PUYOL,R; et alter. (1992), *Geografía Humana* , Madrid, Cátedra.

GEHL, Jan, (2014), *Ciudades para la gente* , ed. Infinito, 280 p.

GUÀRDIA, M; MONCLÚS, F.J.; OYÓN, J.L., dir. (1994) *Atlas histórico de ciudades europeas.Península Ibérica*, Barcelona, Centre de Cultura Contemporània.

HALL, P. (1996), *Ciudades del mañana*, Barcelona, Ed Serbal.

HARVEY, D. (2000) Megacities lecture: *Possible Urban Worlds*, <https://progressivegeographies.com/2014/05/01/david-harvey-megacities-lecture-4-possible-urban-worlds-pdf-online/>

LÓPEZ DE LUCIO, R. (1993), *Ciudad y urbanismo a finales del siglo XX*, València, Universidad de Valencia.

JACOBS, J. (2011) *Muerte y vida de las grandes ciudades*, Madrid, Capital Swing (traducció de l'original de 1961)

MARTIN RAMOS, A.; NOGUERA ESTEBAN, J. (2010) *El efecto Cerdà. Ensanches mayores y menores*, Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona - Iniciativa Digital Politècnica, UPC , Barcelona, <https://upcommons.upc.edu/handle/2099.3/36871>

MONCLUS, J. (Ed), (1998), *La ciudad dispersa*, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, Barcelona.

MUÑOZ Francesc (2008), *Urbanización. Paisajes comunes, lugares globales*, Barcelona, Gustavo Gili, pp. 215

NELLO, O (2015) *La Ciudad en movimiento. Crisis social y respuesta ciudadana*, Madrid, Diaz&Pons, p. 205.

ZARATE MARTIN (1991) , *El espacio interior de la ciudad*, Madrid, Ed. Síntesis.

Algunes pàgines web i blogs interessants

<http://www.laciudadviva.org/>

La Ciudad Viva (LCV) es una iniciativa de la Consejería de Fomento y Vivienda de la Junta de Andalucía que se inscribe dentro de un proyecto político de mejora de la habitabilidad urbana y territorial, a través del diseño social, sostenible y productivo de los espacios públicos y domésticos de nuestras ciudades, reflexionar sobre el alcance de las nuevas dinámicas complejas de las ciudades, valorar y analizar las iniciativas que responden de manera más adecuada a estos Nuevos requerimientos, son tareas de vital importancia y que nos incumben a todos en estos momentos.

<http://www.paisajetransversal.org/>

Paisaje Transversal es una OFICINA que impulsa, coordina, diseña y asesora procesos de transformación y análisis urbano desde la participación, la ecología y la creatividad, siempre adaptados a la realidad local.

Además, Paisaje Transversal lleva funcionando desde 2007 como PLATAFORMA de pensamiento e investigación sobre la ciudad y el territorio. Esta plataforma sirve como apoyo teórico a la oficina y su imagen más visible es este blog www.paisajetransversal.org. Uno de los blogs más influyentes de arquitectura en castellano en el mundo desde hace más de 4 años.

<https://www.ggu2015.com/>

Web del grup de Geografia Urbana de la Asociación de Geógrafos Españoles.

<http://www.cafedelasciudades.com.ar/carajillo/>

Esta revista tiene padre y madre, el Área de Gestión de la Ciudad y Urbanismo de la UOC y la revista on-line que publica en Buenos Aires el arquitecto Marcelo Corti.

<http://www.observatoriometroolitano.org/que-es-el-observatorio-metroolitano/>

Observatorio Metropolitano, un proyecto que reúne a diversos colectivos multidisciplinares en un espacio de reflexión sobre los fenómenos de transformación que caracterizan hoy a las metrópolis contemporáneas partiendo del caso de Madrid

<http://www.ciudadesaescalahumana.org/>

Ciudades a escala humana. Blog de Manuel Fernandez, consultor independent especialitzat en pensament urbà estratègic i dissenyador de accions innovatives.

<http://oriolnello.blogspot.com.es/>

Blog d'Oriol Nel.lo Colom.

<http://nomada.blogs.com/>

Nomada. Blog del pensador Juan Freire sobre la societat i el coneixement oberts

<http://cadaveresinmobiliarios.org/>

Cadaveres inmobiliarios. Base de Datos Post-burbuja. Localizar y documentar en una base de datos abierta todos los desarrollos que murieron antes de tiempo.

<http://towardsthehumancity.org/>

Financiarización de la economía – urbanismo - [https://vimeo.com/220950799?](https://vimeo.com/220950799?t=1&cn=ZmxleGlibGVfcmVjc18y&iid=4822dcf10db14abd966818439508a4ea&uid=1201182474&nid=244+272699400)

[t=1&cn=ZmxleGlibGVfcmVjc18y&iid=4822dcf10db14abd966818439508a4ea&uid=1201182474&nid=244+272699400](https://vimeo.com/220950799?t=1&cn=ZmxleGlibGVfcmVjc18y&iid=4822dcf10db14abd966818439508a4ea&uid=1201182474&nid=244+272699400)